

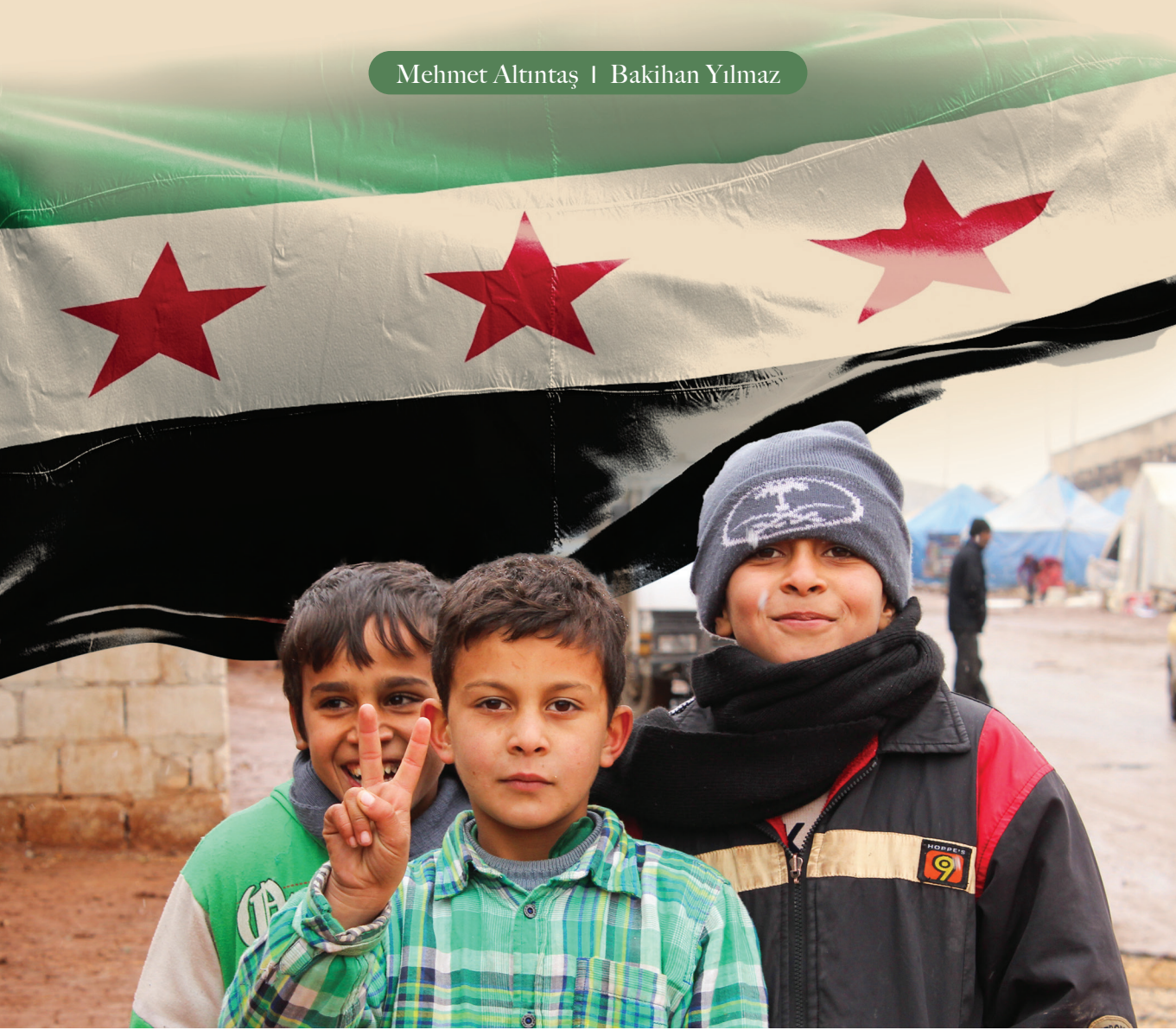
İNSAMER ÇALIŞTAYLARI – 2

ESAD REJİMİ SONRASI SURIYE’NİN GELECEĞİ

Çalıştayı Raporu

ARALIK 2024

Mehmet Altıntaş | Bakihan Yılmaz

İNSAMER
İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

iHH
İNSANI YARDIM VAKFI

Esad Rejimi Sonrası Suriye'nin Geleceği
Çalıştayı Raporu

Hazırlayanlar: Mehmet Altıntaş, Bakıhan Yılmaz

Genel Yayın Yönetmeni: Dr. Riad Domazeti

Editör: Ümmühan Özkan

Web Editörü: Bakıhan Yılmaz

Baskı

Aralık 2024

Kapak ve Sayfa Tasarım

NuhunGemisi / Nurgül Ersoy

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müelliflerine aittir.

©İNSAMER 2024

Bu yayının bütün hakları mahfuzdur.

Sadece kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

İNSAMER
İHH İNSANI VE SOSYAL ARAşTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مرکز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İHH
İNSANI YARDIM VAKFI

İNSAMER, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın araştırma merkezidir.

İÇİNDEKİLER

02 Özet

04 1. BÖLÜM

04 **Sunum 1:** Esad Sonrası Dönemde Nasıl Bir Suriye? İç İstikrar, Ulusal Birlik ve Dış Politika
Halid Hoca

07 **Sunum 2:** Yeni Suriye’de Geçiş Dönemi
Adalet Süreci
Nabil Halebi

13 **Sunum 3:** Kurtuluş Hükümeti’nin Suriye İçin
Siyasi ve Askeri Vizyonu
Ahmed Muaffak Zeydan

16 2. BÖLÜM

16 Katkılar, Öneriler, Soru-Cevaplar

23 Sonuç

Özet

7 Ekim 2023 tarihinden sonra Ortadoğu jeopolitiği çalkantılı bir sürece girmiştir. Böylesi bir dönemde Suriye'de 61 yıllık Baas ve 54 yıllık Esad iktidarı da sona ermiştir. Esad rejiminin sivil halka karşı yürüttüğü acımasız siyaset sonucu yüz binlerce insan ölmüş, bir o kadar insan yaralanmış ve 13 milyon insan da göçe zorlanmıştır. Beşar Esad'ın Rusya'ya kaçması Suriye ve bölge için bir dönüm noktasıdır. Suriye'nin özgürleşmesinin siyasi, askeri ve jeopolitik olarak büyük sonuçlara neden olacağı açıktır. 13 yılın ardından beliren özgürlük, Suriye'nin komşu ülkelerine yönelik çeşitli risk ve fırsatları da beraberinde getirmektedir.

Özgür Suriye siyasi çözüm için umut vadederken aynı zamanda çeşitli meydan okuma ve riskleri de barındırmaktadır. Başta Suriye devletini yeniden yapılandırmak üzere ülkenin enerji ve ekonomik rezervlerinin bulunduğu Doğu Suriye'deki PKK/PYD işgali, muhalif güçler arasında ulusal birliğin tesisi, yeni hükümetin kurulması, suçluların yargılanması, ülkenin hukuk sistemi, İsrail'in saldırıları ve ABD gibi küresel güçlerin konumları vb. çözülmesi gereken pek çok mesele vardır. Suriye devrimi jeopolitik olarak bölgede ve daha ötesinde, başta Lübnan olmak üzere Irak, Libya, Yemen ve Sudan gibi ülkelerde, ciddi etkilere yol açma potansiyeline sahiptir.

Yeni bir Suriye'nin kurulacağı bu süreçte Suriye'nin gelecek senaryolarını; devrimin siyasi, toplumsal, ekonomik ve jeopolitik etkilerini mülahaza etmek ve derinlemesine tartışmak için 14 Aralık 2024 tarihinde "Esad Rejimi Sonrası Suriye'nin Geleceği" çalıştayı düzenlenmiştir. Suriye muhalefetinden önemli siyasi ve askeri vazifeleri icra etmiş isimlerin ana konuşmacı olarak katıldığı çalıştaya, Suriye'deki özgürlük sürecini çalışan araştırma merkezleri uzmanları, STK temsilcileri, avukat, gazeteci ve insani yardım çalışanları katılmıştır.

Çalıştayda geçiş sürecinde alınması gereken siyasi, idari, güvenlik ve hukuki tedbirlerin yanı sıra uzun vadede Suriye'yi bekleyen risk ve meydan okumalara dikkat çekilmiştir. Yuvarlak masa şeklinde düzenlenen oturumlarda ana konuşmacıların yanı sıra katılımcılara da öneri ve katkıları için söz hakkı

verilmiştir. Böylece hem sahadan gelen konuşmacıları dinlemek mümkün olmuş hem de Türkiye'de alana vakıf akademisyenler ve sivil toplum çalışanlarının interaktif katılımı ile müzakere ortamı oluşması sağlanmıştır.

Rapor iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde üç ana konuşmacının sunumlarına, ikinci bölümde ise yuvarlak masa toplantısı katılımcılarının Suriye'nin geleceğine ilişkin öneri, katkı ve beklentilerine yer verilmiştir. Çalıştay, Suriye devriminde aktif olan siyasi ve sosyal aktörlerin perspektifini yansıtması ve Türkiye'de araştırma merkezi ve sivil toplumda görevli Suriyelilerin devlet ve toplum beklentilerini ortaya koyması açısından önemli ve özgündür. Bu çalışma Suriyeli siyasi karar alıcılar için faydalı olacağı gibi Türkiye'deki resmi ve sivil kurumların Suriye'deki insani ve sosyal çalışmaları açısından da bir rehber ve yol gösterici olacaktır.

1. BÖLÜM

SUNUM 1

ESAD SONRASI DÖNEMDE NASIL BİR SURIYE? İÇ İSTİKRAR, ULUSAL BİRLİK VE DIŞ POLİTİKA

HALİD HOCA
Suriye Ulusal Konseyi Eski Başkanı

Geçmiş konulara girmeden gelecek senaryolarından başlamak istiyorum. Bunlar aslında daha önce çalışılmıştı. Bu senaryolara ilişkin çeşitli atölyeler de düzenlenmişti. Ancak bu sefer geçmişten farklı olarak sahada önemli gelişmelere şahit oluyoruz.

11 gün içinde tüm şehirler kurtarıldı. Halep'te YPG'nin bıraktığı bazı keskin nişancılarla çatışmalar devam ediyor olsa da aslında çok yumuşak bir geçiş yaşandı. Hama ve Humus şehirlerinde rejim güçleri diğer yerlere kıyasla biraz daha fazla dirense de kısa sürede oralar da özgürleştirildi.

Şam'ın kurtarılışı ise çok farklı oldu. Şam, güneyden Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) tarafından kurtarıldı. Heyet-u Tahrir'u Şam (HTŞ) da A ve B planları hazırlamıştı. Yani uzun çatışmalara da hazırlanılmıştı, ayrıca

HTŞ'nin idare ettiği İdlib'in nüfusu 5 milyondur. İdlib'de HTŞ daha önceki yıllarda yaşanan halk gösterilerinden önemli tecrübeler çıkardı. Farklı yöntemler izlerken zamanla bu tecrübelerden de faydalanarak Halep'teki halkın tepkilerine çok yumuşak karşılık verdi ve böylece halkın beğenisini topladı.

rejimin hızlı düşmesi halinde izlenecek B planı da hazırlanmıştı.

HTŞ'nin idare ettiği İdlib'in nüfusu 5 milyondur. İdlib'de HTŞ daha önceki yıllarda yaşanan halk gösterilerinden önemli tecrübeler çıkardı. Farklı yöntemler izlerken zamanla bu tecrübelerden de faydalanarak Halep'teki halkın tepkilerine çok yumuşak karşılık verdi ve böylece halkın beğenisini topladı. Hatta HTŞ, kendi mensuplarından halka zarar verenlerin bir kısmına ceza vermek suretiyle halkın teveccühünü kazandı.

Şam'a ilk giren, Dera'da bulunan muhalif gruplardan biriydi. Bu grup Dera'nın yönetiminde görev almamıştı. Ahmed Avde öncülüğündeki bu grup daha sonra Rusya'nın da himayesiyle rejimle anlaşmış ve 5. Tümen altında hareket etti.

Şam'a ilk olarak bu grup girdiği için şehirde ilk 36 saat bir panik yaşandı. Devlet daireleri, istihbarat merkezleri talan edildi. Halk paniğe kapıldı, sebebi rejimin hareketsiz kalmasıydı. Şam'da 40 bini Şebbiha, 60 bini rejimin istihbarat askeri olmak üzere en az 100 bin kişilik bir rejim gücü vardı. Bunlar yenileceklerini anlayınca hemen taraf değiştirip muhaliflerin bayrağını alarak kendilerini direnişçi gibi gösterdiler ve hala Şam sokaklarında bu şekilde dolaşıyorlar.

İsrail de ertesi gün kendi senaryosunu uygulamaya koydu. Buna göre rejimin silahlarının bulunduğu noktaları ve aynı zamanda tüm gizli belgelerin tutulduğu arşiv binalarının bombalandı. İsrail'in asıl hedefi yeni iktidarı güçsüzleştirerek rejim

min ayakta kalmasını sağlamaktı. Bunun nedeni ise, iki tarafı da birbirine eşit güçte tutarak bir nevi Hafter senaryosu uygulamaktı. Böylece Suriye'de asimetrik bir güç dengesi oluşturulmak istendi.

Şam'daki arkadaşlarımla anlattıklarına göre, yeni düzen hala kurulmadığı için şu an insanlarda bir endişe söz konusu.

Bizler bu noktada şu hedefleri gerçekleştirmeyi öngörüyoruz:

- ❖ Geçiş sürecinde adaletin sağlanması. Zira bu tarz süreçlerin yaşandığı yerlerde kurumsal bir düzen sağlanamazsa herkes bireysel olarak intikam almaya yönelir. Biz şu an için bunu başardık diyebilirim. Bugüne kadar bireysel intikam eylemlerine izin verilmedi.
- ❖ Ulusal barış projesinin hızla hayata geçirilmesi. Bunun için anayasasının görüşülme sürecinin başlatılması gerekiyor. Bu noktada başlangıç olarak 1952 Anayasası esas alınabilir ve onun üzerinden seçim yapılabilir.
- ❖ Biz bu konuları çalışırken özellikle ulusal birlik sağlanması için uyguladığımız barışçıl yöntemlerimize mağdur aileler başta olmak üzere tepki gösterenler oldu. Dolayısıyla bu tepkileri en aza indirmek için geçiş sürecinde adaletin sağlanması önem arz ediyor. Bu da suçluların gerçek anlamda cezalandırılmasıyla mümkün olur.
- ❖ Gerçekçi olmak gerekirse Hafız Esad'ın mezarının talan edilmesi

sahnelerini gördüğümde onlarca yıldır biriken öfkenin boşaltılması için bu tarz eylemlerin kaçınılmaz olduğunu düşündüm.

- ❖ En önemli mesele anayasanın hazırlanması. Bu 1952 Anayasası'nın değiştirilmesiyle de olabilecek bir süreç.
- ❖ Suriye'nin yeniden inşası meselesi. Bu da uluslararası bir fonla mümkün olabilir. Burada Türkiye'nin rolü önemli.

Türkiye ve Katar'dan çeşitli kurumların yaptığı ziyaretlerden anladığımız üzere, bu iki ülke Suriye'nin yeniden inşasında önemli rol oynayacak.

Bütün bunların gerçekleştirilebilmesi için de aşağıdaki adımların takip edilmesi önemli:

- ❖ Kamu düzenin sağlanması.
- ❖ Bir uzlaşma sürecinin başlatılması. Din, mezhep, azınlıklar ve eski rejimden olup herhangi bir suça bulaşmamış kesimler arasında uzlaşma sağlanması.
- ❖ Adaletin tesis edilmesi. Şimdiye kadar herhangi bir deklarasyon açıklanmadı. Başbakan açıklandı ancak kabinesi belli değil. Her gün farklı isimleri duyuyoruz. Yani bir belirsizlik söz konusu. Örneğin bir gün şeriata göre yönetim olacak deniyor diğer gün eski Suriye Anayasası'nın düzenleneceği söyleniyor. Bu arada Halep'e bir başhakim atandı. Bu kişi de şeriata göre bir yönetim ortaya koyacağız diyor. Halbuki Şam'dakiler Suriye Anayasası'na uyacaklarını söylüyor.
- ❖ Sivil siyasal hayata geçişin sağlanması. 2014 yılında yaşadığımız de-

neyimler önemli. O dönemde yerel konseyler kurmuştuk. Bu, sivil bir geçişin yaşanması için gerekliydi. Üç aylık bir süre için geçici hükümete görev verildiği ilan edilmişti. Süreç içinde üç ayın çok kısa olduğunu fark edip hükümetin görev süresini bir yıla çıkarmıştık. Süre sınırı getirmek biraz sorunlu olabilir. Zira müdahil olan çok sayıda ülke var. Anayasanın işletilmesi burada çok önemli. Bir anayasa olmadan geçiş yapamazsınız. Yoksa olağanüstü hal gibi bir durum ortaya çıkar. Anayasa, sivil bir geçişin yaşanması için çok önemli.

Mevcut yönetim halkın sevgisini bir yere kadar kazanmayı başardı. Önceki rejim çok gaddar olduğu için bu sevgiyi kazanmak çok da zor olmadı.

- ❖ Diplomatik ilişkilerin kurulması. Colani diğer devletlere bu anlamda sıcak mesajlar verdi.

- ❖ Kapsayıcılık. Devrime aktif destek vermiş vermemiş tüm toplumsal unsurların katkılarının sağlanması gerekir.

Sonuç olarak rejime karşı olan bütün muhalif unsurların aralarında bir ayırım yapılmadan kurulacak olan yeni Suriye yönetiminde yer alması gerekmektedir. Daha önce siyasi muhalefet gösteren bazı kesimlere “Siz salon muhalefetsiniz, biz meydan muhalefeti” yaftası vuruluyordu. Bunun uzantısı olarak bugün de “Biz rejimle mücadele ettik ve çok fazla şehit verdik” deyip yeni kurulacak yönetimde sadece silahlı gruplar arasından kişilere görev verilmesi uygulamasına gidilmesi hata olur. Suça karışmamış bütün muhalefetin yeni süreçte yer alması gerekir. Yoksa söz konusu unsurlar birbirlerini “daha az muhalif olmakla” suçlamaya başlarsa yine bir çıkmaza girilmesi kaçınılmaz olacaktır.

SUNUM 2

YENİ SURİYE’DE GEÇİŞ DÖNEMİ ADALET SÜRECİ

NABİL HALEBİ

Life Enstitüsü CEO / Middle East Forum for Policies & Future Studies

Geçiş sürecinde otoriteye büyük sorumluluk düşüyor. Sağlıklı bir geçiş için pek çok alanda acil tedbirler alın-

ması gerekiyor. Bu tedbirleri hem siyasi hem idari hem de hukuki açıdan ele alabiliriz.

HUKUKİ TEDBİRLER

Hukuki tedbirlerin başında kanun ve yargıda atılacak adımlar geliyor. Özellikle hesap sorma sürecinin ti-

tizlikle yürütülmesi lazım. Hukuki tedbirleri birkaç madde ile özetleyebiliriz:

1. YENİ BİR CEZA MAHKEMESİNİN TEŞKİL EDİLMESİ

Her şeyden önemlisi, ilk olarak insan hakları ihlallerini ve suçları araştırma ceza mahkemesinin kurulması gerekiyor. Ancak daha önceki örneklerden de görüldüğü üzere bunun belli zorlukları var. Yugoslavya ve Lübnan’da yaşanan zulümleri yargılamak için kurulan mahkemeler, aslında mahkemedan daha çok beş yıldızlı otellerde yapılan toplantılar gibiydi. Buralarda tam olarak suçluların yargılandığı bir ortam yaratılmadı. Daha önce yaşanan bu senaryolar Suriye’de tekrarlanmamalı. Zira adalet tesis edilmezse yeni Suriye’nin kuruluşu gecikecektir. Bu senaryolar Suriye’de de benzer şekilde gelişirse insanların bir intikam sürecine gireceğini görebiliriz. Bütün bunlardan hareketle Suriye’de de bu ceza mahkemelerinin kuruluşunda zorlukların yaşanacağını söyleyebiliriz.

Suriye halkı bu adaletsizliği kabul etmeyecektir. Dolayısıyla bu mahkemenin ulusal düzeyde bir mahkeme olması gerekir. Bu süreçte uluslararası mahkemelerden ve hukukçulardan danışmanlık alınması önemlidir. Yine daha önce Irak’ta kurulan bir intikam mahkemesi görmüştük, dolayısıyla Suriye’de kurulacak olan mahkemenin böyle bir intikam mahkemesine dönüşmeyeceği de herkese net bir şekilde anlatılmadığıdır.

Bu mahkemelerin idam cezası ve mağdur ailelere tazminat ödenmesi gibi kararlar verebilmesi gerekir. Bu yargılamanın başlangıcı Baas rejiminin başladığı 1963 yılına kadar dayandırılmalıdır.

2. HAKİKATLERİ ARAŞTIRMA KOMİSYONLARI KURULMASI

Hukuksuzluklar, gizli hapisaneler, toplu katliamlar ve infazlar gibi suçların titiz ve detaylı bir şekilde ortaya konulması gerekir. Dolayısıyla bunları tespit edecek ciddi komisyonlar kurulmalıdır. Tecrübeli hukukçulardan oluşması gereken bu komisyonlar, tek merkezli değil bölgesel olacak şekilde tasarlanmalıdır.

Bu tahkikatlar gerçekleştirilirken zor bir süreç yaşanacağını öngörebiliriz. Dolayısıyla uluslararası kurumlardan destek alınması önemlidir. Örneğin toplu mezarların bulunması, kayıtların saklanması, DNA testlerinin yapılabilmesi için ileri teknoloji konusunda uluslararası uzmanların desteğinin sağlanması gerekir.

3. MAĞDURLAR İÇİN FON OLUŞTURULMASI

Mağdur ailelerin yaralarının sarılması gerekir. Bunun için ayrı bir bütçe veya yardım sandığı oluşturulmasında fayda vardır. Bu bütçenin fonlanması için Birleşmiş Milletler (BM) dahil çeşitli uluslararası ku-

rumların ve devletlerin desteği alınmalıdır. Ayrıca burada eski rejimin mal varlığı da kullanılabilir. Bu süreçte şehit ailelerine ve hapishaneden kurtulan mağdurlara öncelik verilmesi gerekir.

4. DİVAN-I REDDİ MEZALİMİN KURULMASI

Bu divan, kanuni mevzularda müdahalelerde bulunmak için yetkili olmalıdır. Kurulacak olan mahkemenin öncelik vermesi gereken konulardan biri, Esad rejiminin zorla el koyduğu mal varlıklarının iadesi meselesidir. Esad’ın yurt içi ve yurt dışındaki mal varlıkları mağ-

dur insanlara ödenecek tazminatlar için kullanılabilir.

Hakları İade Mahkemesinin Kurulması: Kurulacak bu mahkeme ile ev, araba ve arazi gibi rejimin el koyduğu mal varlıklarının iadesinin yapılması sağlanmalıdır.

5. YARGININ ISLAHI

Suriye’nin yargı sisteminin tekrar düzenlenmesi gerekir. Öncelikle istisnai özellik taşıyan rejimin terör ve özel mahkemeleri kaldırılmalıdır. Ayrıca davaların askeri mahkemelerde değil de normal ceza mahkemelerinde görülmesi gerekir.

Adaletli bir ortamın sağlanması için ilk yapılması gerekenlerden biri de rejimin suçlarına ortak olan hakimlerin görevden alınmasıdır. Akabinde rejim tarafından haksız bir şekilde görevlerinden uzaklaştırılan hukuk adamlarının görevlerine iadesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca yeni hakimler yetiştirmek için çalışmalara bir an önce başlanmalıdır.

6. REJİMİN MAL VARLIĞININ DONDURULMASI VE HACZEDİLMESİ

Rejim adına kayıtlı ne kadar mal varsa dondurulması ve idari, siyasi, askeri olarak elde edilmiş olan her şeyin hacze-

dilmesi gerekir. Bu hacizlerden sağlanan gelir de mağdur aileler için oluşturulacak fona aktarılmalıdır.

7. REJİMİN KOYDUĞU BAZI KANUN VE DÜZENLEMELERİN KALDIRILMASI

Rejimin bazı kanunlarının lağvedilmesi önemlidir. Esad rejiminin demografik yapıyı bozan kanunları vardır. Örneğin rejim, bazı yerlerdeki gecekonduları veya tapusu olmayan evleri yasal olmayan yapı ilan edip yıkmış ve yerlerine İran, Afganistan ve Irak’tan getirdiği Şii unsurları yerleştirerek ülkenin demografik yapısını bozacak uygulamalar hayata geçirmiştir. Dahası Şam gibi şehirlerin kırsallarında tapu uygulaması da yoktur. Rejimin benzer uygulamaları Humus’ta

ve Halep’teki Haydariyye’de de görülmektedir.

Önümüzdeki süreçte ellerinde tapusu olmayanların mağduriyetlerinin giderilmesi oldukça zor olacaktır. Dolayısıyla bu haklarının iadesi sürecinde biraz esnek olunması gerekecektir. Örneğin insanların evlerinin yanında çektikleri bir fotoğraf, komşularının şahitliği, elektrik veya su faturası gibi belgeler birer hukuki delil olarak kabul edilmelidir.

8. HAKSIZ KAZANILMIŞ VATANDAŞLIĞIN İPTALİ

Bir diğer önemli husus da yasal olmayan yollarla farklı unsurlara verilen Suriye vatandaşlıklarının tespit edilerek iptal edilmesi

meselesidir. Zira rejim tarafından ülkenin demografik yapısını bozacak uygulamalarla yabancı Şii unsurlara vatandaşlık verilmiştir.

9. KAOS VE SUÇLA MÜCADELE

Kurtarılan bölgelerdeki hapisanelerde bulunan adi suçluların bir anda serbest kalması ve bunun sonucunda bir kaos ortamının ortaya çıkması önemli bir sorundur.

Hapishane kapılarının adi suçlular için açılması mantıklı olmayabilir. Zira bu insanlar kamu düzeninin sağlanmasında zorluk çıkaracak iyi niyetli olmayan kişilerdir.

İDARİ TEDBİRLER

Yeni Suriye’de en acil reform ve düzenlemelerin yapılması gereken alan hukuktur. Ardından idari yapının tesis edilmesi gerekmektedir. Eski rejimle çalışan devlet memurlarının gerçek anlamda rejimin suçlarına karışıp karışmadıkları iyi tespit edilerek yeni bir idari yönetim ortaya konulmalıdır. Tabii ki burada büyük boşluklar ortaya çıkacaktır. Bu durumun yol açacağı olumsuzlukları çözmek adına ilk olarak daha önce haksız yere görevlerinden alınan devlet memurlarının görevlerine iadesinin yapılması önemlidir. İdari ve güvenlik alanlarındaki boşluk, şehit aile-

lerine yer vermek suretiyle doldurulabilir. Rejim tarafından uzaklaştırılan pek çok üst düzey yönetici, bilim insanı, avukat vb. meslek erbabının görevlerine iade edilmesi gerekir.

İdari kadroların temizlenmesinde ikinci adım olarak yapılması gereken ise, tamamen istihbarat üzerine inşa edilen güvenlik sisteminin tekrar düzenlenmesidir. Yani istihbarata dayalı güvenlik sistemini, Adalet Bakanlığı’nın yönettiği bir yapıya dönüştürmek gerekmektedir. Mesela cezaevleri Adalet Bakanlığı yönetimine geçirilmelidir.

SIYASİ TEDBİRLER

Son olarak alınması gereken tedbirler, siyasi tedbirlerdir. Her şeyden önce rejim kalıntısı çeşitli kurumların ellerinde tuttukları yetkilerin alınması gerekir. Yoksa rejim, söz konusu kurumlar üzerinden karşı devrimi amaçlayacaktır.

Bunu önlemek için öncelikle eski rejimin bakiyesi olarak yargının, idari ve ekonomik kurumların siyaseten tasfiye edilmesi gerekir. Ayrıca doğrudan suça karışmayan ancak finansal olarak rejimi destekleyen tüccarların da siyasi hakları ellerinden alınmalıdır. Bahsedilen bu kanuni düzenleme normal şartlarda hak ihlali kapsamına girdiği için sadece geçiş döneminde uygulanması şartıyla meşru ve maruz görülebilir.

Geçiş sürecinin yönetilmesine dair bütün bu önerilerimiz tecrübelerimize dayanmaktadır. Örneğin Mısır’da Mursi döneminde kendinden önceki rejimin yapılarına yönelik sert önlemler alınmaması, Mursi yönetiminin düşmesine neden oldu. Anayasa mahkemesi başkanı eski rejimden kalma bir isimdi. Mısır halkı seçimle hem parlamentoyu hem de şura meclisini belirlemesine rağmen eski rejimden kalma anayasa mahkemesi başkanı iki meclisi de feshetti.

Elbette siyasi izolasyon sağlanırken çeşitli zorluklarla karşılaşılacaktır ancak burada unutulmaması gereken en önemli şey, eski rejim unsurları temizlenmezse karşı devrim tehlikesini bertaraf etmenin mümkün olamayacağıdır.

Bunun için geçiş aşamasında farklı muhalif gruplardan oluşan bir yönetim yapısı tesis edilmelidir. Zira böyle bir siyasi organın varlığı uluslararası sızmaları da önleye-

cektir. Bu doğrultuda bir Geçiş Dönemi Yönetim Konseyi'nin kurulması ve burada tüm akımların ve grupların temsil edilmesi önemlidir. Dolayısıyla üç aylık geçiş hükümetinin üyeleri, toplumsal yapının farklı bileşenlerinden oluşmalıdır. Geçici hükümet siyasallaşmış bir hükümet değil, yalnızca teknokratlardan oluşan bir hükümet olmalıdır. Bakanlar arasında Alevi, Hristiyan, İsmaili, Dürzi, Kürt, Türkmen gibi toplumun her kesiminden temsilciler bulunmalıdır. Çoğunluk Müslüman ve Arap olsa bile çeşitliliğin olması çok iyi olacaktır. Ayrıca bu grupların hepsinin hükümette olması, toplumdaki tüm kesimlere olumlu bir mesaj da verecektir. Bu da yeni Suriye yönetimini hedef alan karşıt planların ve komploların önünü tıkayacaktır.

Yeni yönetimle birlikte eski rejimin diplomatları da tasfiye edilmelidir. Zira diğer devletlerle kurulacak diplomatik ilişkiler son derece kritiktir. Ayrıca müttefik ülkelerle yapılacak iş birlikleri de çok önemlidir. Örneğin şimdiden İsrail tehdidi söz konusudur. Bunun için geçiş hükümetinin Türkiye ile bir an önce ortak savunma anlaşması yapması gerekmektedir;

çünkü Suriye günlerdir İsrail'in rejimin askeri sisteminden geriye kalanları hedef alan saldırılarına maruz kalmaktadır. Bu, Suriye'nin artık çok zayıf olduğu, ordusu olmadığı anlamına gelmektedir. Ülkenin askeri sistemi yok edilmiştir. Bu da ülkenin karadan ve diğer yönlerden işgaline yönelik planlar yapılabileceği anlamına gelmektedir. Bu bir iç sorundur ve ulusal savunmaya yardımcı olmak ve ulusal egemenliği korumak için savunma dostu ülkelerden yardım alınması zorunludur. Dolayısıyla ülkenin elini güçlendirmek için savunma alanında Türkiye ile iş birliği yapılması konusu masaya yatırılmalıdır.

Acilen atılması gereken iki önemli adım daha vardır. İlk olarak Hol Kampı ile ilgili bazı hamleler yapılmalıdır. Geçici hükümetin bir an önce bu kampı devralması gerekmektedir. İkinci olarak insani ihtiyaçların karşılanması için tedbirler alınmalıdır. Bu konunun Suriye için büyük bir sorun olduğu açıktır. Bu noktada BM'nin Suriye'ye davet edilmesi ve insani konularda iş birliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Yaptırımların kaldırılması için de aynı şekilde hızla harekete geçilmelidir.

Suriye halkının yaşadığı bu zorlukların bir an önce üstesinden gelebilmesi için hep birlikte çalışmalıyız.

Son olarak belirtmek gerekir ki mültecilerin dönüşü hızlı bir şekilde olmayacaktır. İlk aşamada gidiş-gelişlerin olacağını söylemek gerekir. Bunun için özellikle İHH'nın İnsani Diplomasi Birimi'nden söz konusu gidiş-gelişlere imkan tanınması için Türkiye devletinin ilgili makamlarına bilgilendirmede bulunmasını talep ediyoruz.

SUNUM 3

KURTULUŞ HÜKÜMETİ'NİN SURİYE İÇİN SİYASİ VE ASKERİ VİZYONU

AHMED MUAFFAK ZEYDAN

Akademisyen, Araştırmacı-Yazar

Öncelikle bu çalışmayı süreç itibarıyla tam ihtiyaç duyulduğu vakitte düzenleyen İHH'ya teşekkür ederim. Sözlerime Suriye'ye gönül vermiş özgür insanları tebrik ederek başlamak istiyorum. Çekilen bu çileler Suriye halkının zafiriyle tamamlandı ve bu bağlamda Suriye halkına destek veren tüm kardeş ülkelere de teşekkür ediyorum. Bu başarıda kardeş ülkelerimizin (Türkiye ve Körfez ülkeleri) payı inkar edilemez. Gerçekleşen zaferde Türkiye'nin katkısı büyük. Eminim ki bundan sonra da kardeşliğimizi pekiştirecek birçok fırsat ortaya çıkacaktır.

Devrimin başarısını birkaç açıdan ele almak gerekir. Bu sonuç öncelikle Kurtuluş Hükümeti'nin başarısıdır. Aslında bu sonuç, daha önce kuzeyde kurtarılmış olan bölgede yapılan çalışmaların tüm ülkeye yayılması olarak da görülebilir.

Ülkede güvenliğin tesisi görevi HTŞ tarafından üstlenilmiş durumdadır. Güvenlik şu an en önemli sorunlardan biridir. Güvenlik sorunları arasında, silah toplama zorluğu ve ayrıca güvenlik dosyalarının takibi konuları vardır. Suriye halkına zarar veren bu yapılar arasında, Suriyelileri kovalayan, onların kendi topraklarına girmelerine engel olan Esad

destekçisi Şebbihalar (milisler) da bulunmaktadır. Bazı Şebbihaların başkalarının mallarını çaldığı bilinmektedir. Kurtuluş Hükümeti yargısının bu dosyaları sessizce açmaya başladığını düşünüyorum ve herkesin kanun ve adalet çerçevesinde hakkını alacağı kanaatindeyim. Bu durum gerçekten Şam devrimini ayırt eden medeni bir tezahürdür ve belki başkalarına da ilham verecektir. Dünya halkları ve ülkeler, gerçek bir geçişin yaşandığı, intikam ya da adaletsizliğin olmadığı medeni devrimlerden korkmamalıdır.

Bu süreçte adil bir yargılama olması, yani yargının kendi yolunu izlemesi gerekir. Bunun bir örneğini Nubl ve Zahrâdaki insanların evlerine dönüşünü kutladığımızda yaşadık. Umarım Kefraya ve Fua halkları da kendi bölgelerine döner. Böylece bölgenin sosyal dokusu yeniden canlanır. Bu süreç tam manasıyla Suriye ve onun Arap İslam kimliğinin geri dönüşüyle tamamlanmış olacaktır.

Baas rejiminin halkımıza 1963'ten beri yaşattığı sıkıntılarla geçen yıllar sonunda, devrimciler yapılan fedakarlıkların ve verilen mücadelenin boşa gitmediğini göstermiştir.

Güvenlik sorunun çözümü, yeni yönetimin önceliklerinden biri olacaktır. Bilhassa Baas yönetiminin iktidarda olduğu uzun dönemdeki en önemli özelliklerinden biri olan hırsızlık ve yağma sorununun çözülmesi öncelikli meseledir.

Suriye’nin tarım, sanayi, petrol ve mineral alanlarında büyük zenginlikleri vardır. İdlib ve çevresindeki Kurtuluş Hükümeti’nin belki de tek gelir kaynağı olan geçiş kapılardan nasıl yeniden canlandığını gözlemledik. İdlib, bu sayede canlanmış oldu. Düşünün, böyle zenginlikler Suriye’nin tamamında olsa ne olurdu?

Bu süreçte Deyrizor, Rakka ve diğer bölgelerdeki ardışık büyük halk ayaklanmaları, Suriye’de ayrılıkçı hareketlerin yerinin olmadığını kesin bir şekilde göstermektedir. Suriye sahil bölgelerinin teslim edilmesi, Alevi topluluğun bu konudaki tavrı, başta PYD ve destekçileri olmak üzere tüm ayrılıkçı örgütlere, Suriye topraklarının birliğini kabul etmeleri ve ayrılıkçı girişimlerinden vazgeçmeleri için en net mesajdır. Bu çok önemli bir meseledir. Halkımız bu konuda sözünü söylemiş ve “Suriye Suriyelilerindir!” demiştir.

Bu kutsal devrimin zafere ulaşmasından sonra Suriyelilerin ortaya koyduğu dayanışma ve birlik kararlılığı, Suriye halkının uygarlığını, birlikte çalışabilme yeteneğini göstermektedir.

Batı ve Arap ülkelerinin Suriye’deki devrimi nasıl karşıladıkları da son derece dikkat çekicidir. Belki de bu ülkeler, geri adım atmanın bir anlamı olmadığını

fark ettiler. Tabii ki son yıllarda Suriye halkının gücü, devrimi zafere taşıırken zalimlerin yönetiminin sona ereceğini de kanıtladı. Bu durum, rejimin, müttefikleri olan Ruslar ve İranlılar tarafından terk edilmesinden sonra iyice belirginleşti. Özellikle Halep’teki hızlı çöküş ve ardından Hama, Humus gibi diğer büyük şehirlerdeki çöküşle birlikte Suriye’nin tamamı, yeniden kanlı bir iç savaş ya da herkesin beklediği şekilde bir kaos ortamı yaşanmadan kurtarıldı. Allah’ın izniyle bu büyük bir zafer ve burada sorumluluk da çok büyük.

Ortadan kaybolan eski rejim unsurlarının hak ettikleri şekilde cezalandırılması, şüphesiz ülkede emniyetin tesisi için yapılması gereken en önemli işlerden

biri. Devrimin ardından komşu ülkelere kaçan çok sayıda suçlu var. Bunların iade edilmesi komşu ülkelere düşen önemli bir sorumluk. Çünkü bu kişilerin işledikleri suçların cezasını çekmeleri gerekir. Aslında bu suçların oluşması arkasındaki en önemli neden, eski rejimin ülke etrafındaki çeşitli suç unsurlarını Suriye topraklarına almasıdır. Dolayısıyla bu konunun çözümünde komşu ülkelere de önemli görevler düşmektedir.

Devrimde görev yapan savaşçıların yerini artık daha profesyonel görevlilerden kurulu bir Savunma Bakanlığı almalıdır. Tabii ki bu yapılırken Baas zihniyetinden farklı olarak İslam’a dayanan bir yapı oluşturulmalıdır.

Nihayetinde mezhepler arası bir bölünme yaşayan ülkemiz birleşme sürecine girmiştir.

Son çağrım komşu ülkelere. Suçluları barındırmaları çok yanlıştır ve bu kişilerin acil olarak iade edilmesi gerekmektedir. Suriye’nin tekrar uluslararası konumuna dönmesi için bu ülkelerin vereceği her türlü destek şüphesiz çok önemlidir. Burada müttefikimiz Türkiye devrime destek vererek önümüzdeki süreçte kuraçığımız iş birliğinin de temelini atmıştır. Kendisi her ne kadar zor durumda da olsa bize devrim konusunda yardımlarını esirgememiştir.

Bu çalıştaya destek olan herkese teşekkür ediyorum ve en kısa zamanda sizlerle Şam’da buluşmayı umuyorum.

2. BÖLÜM

KATKILAR, ÖNERİLER, SORU-CEVAPLAR

Çalıştayın ikinci oturumuna iştirak eden katılımcıların sunduğu katkılar da son derece değerlidir. Onlardan gelen soru ve öneriler; Esad rejimi sonrası yeni Suriye ile ilgili tasavvur, tahayyül, beklenti ve tavsiyeler; bu çalıştayın amacına ulaşması noktasında çok kıymetlidir. Zira bu çalışmada geçmişten çok geleceğe odaklanılarak önümüzde nasıl bir siyasi, ekonomik, askeri, hukuki, kültürel ve sosyal düzen, devlet ve toplum hayal edildiğinin anlaşılması hedeflenmiştir.

1. KİNDİ HAVASLI – SURİYE DİYALOG MERKEZİ

- Uluslararası meşruiyet ve tanınma konusunda sorunlar var. Asıl sorun Colani'nin kendisinin ve HTŞ'nin örgüt olarak birçok devlet nezdinde terör listesinde yer almasıdır.
- HTŞ ve Kurtuluş Hükümeti'ne baktığımızda bir değişim yaşadıkları anlaşılıyor. Ancak yine de farklı görüşleri barındırabilecek bir yapıya sahip değiller. Yani tek tipçi bir yapıya sahipler. Kurtuluş Hükümeti İdlid'de bir başarıya imza atmış olsa da burada izlenen yöntemin şu an tüm ülkede etkili olmasını beklemek yanlış olur. Çünkü artık sadece İdlid bölgesinden sorumlu

“Suriye’de otoriter bir yönetim vardı. Bugünse beklentiler demokratik bir rejimin kurulacağı yönünde. Zira Beşar Esad yönetimindeki Suriye’de birinin çıkıp da yönetime aday olması dahi beklenemezdi. Belli ülkelerden “endişelendiklerine” dair çeşitli açıklamalar gelse de olumlu işaretler de aldık.

değiller. Dolayısıyla bu sürece realiteyi göz önünde bulundurarak yaklaşmak gerekiyor.

- İsrail kuzeye doğru ilerliyor ve karşısında hiçbir askeri güç yok.
- Bölünme riski hala ciddi bir risk olarak gündemde olmaya devam ediyor.
- Karşı devrim riski ve yeni bir iç savaşa sürüklenme gibi meydan okumalar halihazırda devam ediyor.
- Suriyeliler olarak cevabını merak ettiğimiz soru, diğer devletlerin İslami temelli bu devrimi ne kadar kabul edeceği? Yoksa şu anda gizli bir şekilde farklı projeler yürütülüyor mu?

Cevap: Nabil Halebi

HTŞ’nin terör örgütü olarak sınıflandırılması 2016’da El-Kaide’den ayrılma- dan önceki süreçle ilgilidir. Gerçekte bu sınıflandırma El-Kaide ve El-Nusra’yı kapsıyordu. Yeni süreçle birlikte terör örgütü tanımlamasının kaldırılması muhtemeldir. Ayrıca Colani’nin CNN’e verdiği mülakata baktığımızda uluslararası kanunlardaki esneklik mevcut durumda bunun ciddi bir endişe oluşturmadığını

gösteriyor. Kaldı ki burada yıkılan bir rejimden bahsediyoruz. Suriye’de otoriter bir yönetim vardı. Bugünse beklentiler demokratik bir rejimin kurulacağı yönünde. Zira Beşar Esad yönetimindeki Suriye’de birinin çıkıp da yönetime aday olması dahi beklenemezdi. Belli ülkelerden “endişelendiklerine” dair çeşitli açıklamalar gelse de olumlu işaretler de aldık. Mesela konsolosluklarda yeni bayrakların çekildiğini gördük. Bununla birlikte diplomatik ilerlemeler biraz zaman gerektiriyor ve şu an süreç gayet güzel ilerliyor.

Ayrıca yeni hükümetin mevcut anayasaya riayet etmediği yönündeki söylemlerle eleştirilmesi de yerinde bir eleştiri değil, çünkü zaten yıkılan rejimin anayasasına bağlı kalınması mantıklı olmaz.

Cevap: Halit Hoca

Uluslararası alandaki bu “terör” tanımı istenildiği yöne çekilebilen bir kavram. Örneğin PKK/YPG bir terör örgütü olarak tanımlanıyor ancak birçok devlet bu örgütle iş birliğine devam ediyor, yardımlarını esirgemiyor. Dolayısıyla önemli olan ilk işin gerekli siyasi gücü biriktirmek olduğu anlaşılıyor.

2. ZAHİDE TUBA KOR – ARAŞTIRMACI-YAZAR

- Hızlı hareket etmek gerekir; çünkü çeşitli uluslararası aktörler bu sürece müdahale etmek isteyecektir.
- Suriye’de en ciddi olası tehlike “milis siyasetin” ortaya çıkmasıdır. Zira daha önce dünyanın dört tarafında, milis

siyasetin yürütüldüğü yerlerde, başarılı bir sonuç elde edilememiştir. Suriye’de bunu önlemek adına teknokrat bir hükümetin kurulması gerekir.

- Önümüzdeki süreçte en önemli hususlardan biri de eğitimidir. Şimdi-

den kitapların ve müfredatın nasıl hazırlanacağı düşünülmelidir. Yeni kimliğin inşası bir an önce belirlenmelidir.

- ❖ Suriye yeniden inşa edilecektir. Çoğu müteahhit Türkiye’den gidecek, lütfen onlara Suriye mimarisini dikkate almalarını söyleyin. Suriye’yi savaş yıktı, şimdi bizim müteahhitlerin Suriye’nin mimari yapısını tekrar yıkmasına izin verilmesin.
- ❖ Karşı devrimin ne kadar zararlı olduğunu gösterecek belgesellerin hazırlanıp çekilmesi gerekmektedir. Örneğin Sisi iktidarı ile Mısır’ın yaşadığı yıkımı anlatacak belgeseller hazırlanmalıdır. Ancak bunu yapanlar Türkiye’den kurumlar (İHH) olmamalıdır. Zira dışarıdan kurumlar ikna kabiliyetine sahip değildir. Yerli Suriyelilerin mantığına ve anlayış tarzına hitap eden çekimler olmalıdır.

- ❖ Şu an dışarıda bulunan Suriyeli mülteciler acilen yeni sürece dahil edilmelidir. Çünkü siyasi kültür önemli ve pek çok Suriyeli dışarıda edindikleri tecrübeleri ülkelerine kazandırabilir.
- ❖ Silahlı grupların acilen orduya dahil edilmesi gerekmektedir.
- ❖ Hakikatleri araştırma komisyonu kurulmalıdır.

Cevap: Nabil Halebi

- ❖ Ben Suriye’de meydan mahkemelelerinin kurulmasını destekliyorum. Çünkü bütün suçluların mahkeme salonlarına çıkarılması imkansız. Ayrıca geçiş döneminde demokratik bir yapıdan ziyade örfe dayalı bir yapı üzerinden hareket etmek daha yerinde olacaktır. Aksi takdirde karşı devrimi önlemeniz imkansız olur.

3. SENA YUMURTACI – İHH ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİRİMİ

Suriye’de bu yeni dönemde psikososyal desteğe önem verilmesi gerekiyor. Burada asıl görev de STK’lara düşüyor. Özellikle hapishanelerden psikolojik sorunlarla

çıkan insanlara ve onların ailelerine psikolojik destek verilmesi önemli. Gerekirse acil olarak sahra psikososyal destek merkezleri kurulmalı.

4. GÜLENDAM AYÇİÇEK – İHH KADIN BİRİMİ

Özellikle Türkiye’de büyüyen birçok Suriyeli çocukta anadillerini unutma gibi sorunlar söz konusu. Bu çocuklar Türkiye’de oldukça iyi eğitim aldılar ve

dolayısıyla ileride Suriye’de tam anlamıyla bir yönetim ortaya konulduğunda bu çocukların memleketlerine dönmeleri sağlanırsa ülkelere büyük faydaları olabilir.

5. AHMED ZEYDAN’A SORULAR

- Bakanların isimleri ne zaman açıklanacak?

Yakın zamanda bakanların isimleri açıklanacak. Özellikle dışişleri bakanı açıklandıktan sonra diplomatik çalışmalar da hız kazanacak.

- Geçici hükümet suçluları Lübnan’dan isteyecek mi?

Bu dosyayı hukukcuların takip etmesi

gerekiyor. Zira ancak bu şekilde başarılı sonuç alınabilir. Ayrıca suçluların iade edilmesi konusu Lübnan hükümetinin sorumluluğundadır.

Katılımcılar Ahmet Zeydan’a Suriye toplumuna özellikle Afganistan’da yaşanan geçiş sürecine dair bilgilendirici çalışmalar yapılması yönünde tavsiyelerini de ilettiler.

6. YARA JALAL – JUSOOR ARAŞTIRMA MERKEZİ

Medya özgürlüğüne dair endişeler söz konusu. Güncel medya kurumlarının sadece HTŞ’ye hizmet eden kurumlar haline

geldiğini görüyoruz. Öyle ki medyanın tamamı bir nevi geçici hükümetin sözcüsü gibi hareket ediyor. Medya, farklı sesleri

duyuran bir platform olması gerekirken devlet mantığı ile HTŞ’ye hizmet eden bir yapıya dönüşmüş görünüyor.

Cevap: Nabil Halebi

Hükümet kurumlarının herkesi temsil etmesi gerekir. Aktif medya organlarının bazı haklarının kısıtlanması şu an için normaldir. Biz burada yalnızca medya kurumlarından bahsedemeyiz. Bu yapı içerisinde kurumsallaşmış bir çeteleşme olduğu ve bunların ellerindeki imkanları

kötüye kullandıkları bir vakiydir. Bu sürecin iyi yönetilmesi açısından bazı hakların geçici olarak sınırlanması gerekmektedir; yani sadece geçiş süreci tamamlanana kadar geçerli bir uygulamadır. Bundan sonraki dönemde siyasi görüş sebebiyle hiçbir hakkın gasp edilmesi söz konusu olmayacaktır.

Ayrıca ülkenin medya gücünün profesyonel normlara uygun bir şekilde büyütülmesi de önemlidir. Bunun için liyakat sahibi ehil kişilerle iş birlikleri geliştirilmelidir.

7. DR. SALİM HASEN – ARAŞTIRMACI/DANIŞMAN, YEMEN

- ❖ Karşı devrim tehlikesi gerçekten dikkat edilmesi gereken bir konu. Ayrıca ekonomik olarak Suriye’nin hızlı bir şekilde ayağa kalkması için ülke parasından sıfırların atılması gerekiyor.
- ❖ Suriye’de İslami cemaatler arasında çıkabilecek ayrılıkların karşı devrime alan açabilme ihtimali önem-

li bir sorundur. Örneğin Mısır’da böyle bir süreç yaşandı. Dolayısıyla cemaatler fikir ayrılıklarına rağmen bir bütün olarak Suriye’nin yararına hareket etmelidir.

- ❖ Dikkat edilmesi gereken bir diğer konu da bazı uluslararası kurumların -isimleri güzel olsa da- Suriye’nin aleyhine çalışıyor olmasıdır. Pek çoğunun ikiyüzlü olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Bu kurumların Suriye topraklarında rahat bir şekilde hareket etmesi engellenmelidir.

8. BEDİR MOLLA REŞİD – RAMMAN ARAŞTIRMA MERKEZİ

Yeni hükümetle yeni mağduriyet dosyaları açılmaya başlandı. Bunu en çok kullanacak olan unsur da Alevilerdir. Buna fırsat verilmemelidir. Buna benzer sorunları kullanarak karşı devrime başvuru-

racaklardır. Ayrıca bu ve benzer unsurlar şimdiden Suriye’nin taksimini konuşmaya

başlamıştır. Onun için bu tarz konulara dikkat edilmelidir.

9. ÖMER ASLAN – WOLAS

Suriye’nin geleceğinde en önemli faktör Suriyelilerin kendisidir. Yurt dışında yaşayan çok sayıda Suriyeli var. Bu kişilerin dönüşü konusunda bir boşluk olduğu anlaşılıyor. Gönüllü geri dönüş sağlanması, barış hususunda tüm sürecin sağ salim

tamamlanması ve kişilerin tüm temel hak ve özgürlüklere erişebiliyor olması lazım. Türkiye’den çıkışı başlattık ama Suriye’de bu süreci takip edebilecek bir mekanizma yok. Burada bir takip sistemi oluşturulması gerekiyor.

10. ZEİD FARAMA – ÜLFED ULUSLARARASI STK’LAR FEDERASYONU TEMSİLCİSİ

- ✦ Güvenli bölgede yurt dışı STK’lar dışında artık yerel STK’lar da faaliyet gösteriyor. Bunların hızlı bir şekilde tüm ülkeye yayılması gerekiyor.
- ✦ Suriye’nin İran’a 30-50 milyar dolar arasında bir borcunun olduğu söyleniyor. Bu borç ne olacak?
- ✦ Baas rejiminde görev yapmış idarecilerin yargılanma süreci önemli. Bu konuda saha çalışması yapıyoruz, delil topluyoruz. Yakın bir ge-

lecekte Suriye’deki insan hakları ihlalleri ve bunların cezalandırılması üzerine bir panel düzenleyeceğiz.

Cevap: Nabil Halebi

Rejim döneminin söz konusu borçları yasal olmayan borçlardır. Zira Baas rejimi bu parayı ülkenin altyapısını inşa etmek için değil de kendi halkına zulmetmek için kullanmıştır, dolayısıyla bu borçların silinmesi gerekir.

11. İRFAN TATLI – İHH ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİRİMİ

- ✦ Her şeyden önce Suriye artık acil yardımlardan daha çok uzun vadeli kalkınmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu kalkınma da özellikle uluslararası fonlar aracılığıyla gerçekleşebilir.
- ✦ Dünyanın farklı ülkelerinden birçok STK Suriye’de faaliyet göstermek isteyecektir. Bu STK’ların faa-

liyetlerini düzenleyen bir prosedür oluşturulması gerekiyor. Yoksa tam bir kaos ortamı yaşanır.

- ✦ Dönüşlerin sistemli bir şekilde kontrol altında yürütülmesi gerekir. Çünkü şöyle bir ortam düşünün: Almanya, Türkiye vb. ülkelere gelen çocuklarla rejim yönetimi

altında veya kamplarda yetişen çocukların bir anda aynı okullarda bir araya gelmesi, sosyal bir bunalımın ortaya çıkmasına sebep olacaktır.

- ❖ Rusya ve İran’ın mal varlıkları Suriye’nin tekrar inşa sürecinde tazminat olarak kullanılamaz mı?

Cevap: Nabil Halebi

- ❖ Rusya, Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne (UCM) taraf ülkelerden olmadığı için bu sistem üzerinden adaleti tesis etmek mümkün değildir. Örneğin Rusya, daha önce rejimin Guta’da kimyasal silah kullandığını kabul etmemişti. Şimdi de kabul etmeyecektir.

Burada kimyasal silah kullanılıp kullanılmadığını tespit etmek için Rusya’dan delil talep etmek ve bununla ilgili hak taleplerini uluslararası mahkemelerde

sürdürmek çok zor. Hasılı Suriye’de tam adaletin sağlanmasının realiteye aykırı olduğunu görüyoruz. Tabii burada Rusya ve İran’ın yaptığı hukuksuzlukların peşini bırakalım da demek istemiyorum. Mesela Rusya İtalya’yı Libya’daki katliamlardan sorumlu tutmuş ve bu konudaki tazminat talebi olumlu sonuçlanmıştı. Dediğim gibi yakın zamanda olmasa da bütün bu konuların takibini yapıp sonuç almaya çalışacağız.

- ❖ Suriye’nin yeniden inşası için gönüllü ülkelerden belirli fonlar beklemek Rusya ve İrandan fon beklemekten daha gerçekçi olacaktır.
- ❖ Mülkiyet meselesine gelirse, eğer bazı kamu binaları insanların özel mülkü olan araziler üzerine inşa edilmişse bunların geriye dönük satın alımlarının yapılması gerekir; bu binalar kamu arazileri üzerine inşa edilmişse zaten bir sorun yoktur.

12. HALİD ALİ – MÜLTECİ HAKLARI DERNEĞİ

- ❖ Savaş suçlusu Beşar Esad’ın Rusya’dan iade edilmesi talep edilecek mi?
- ❖ Türkiye’de bulunan Suriyeli muhaliflerin geçiş hükümetinde bir rolü var mıdır?

Cevap: Nabil Halebi

- ❖ Beşar Esad resmi olarak arananlar listesine dahil edilmeli ve bu süreç Interpol üzerinden yürütülmelidir. Mal varlığına el konulması hususunda da bazı adımlar atılması gerekiyor. Bu tedbir Esad’ın hareke-

tini zorlaştıracak ve bir süre sonra da onun varlığı Rusya’nın çıkarları aleyhine olacağından Rusya kendi menfaatleri gereği Esad’ı iade etmek için gerekli hamleyi yapacaktır.

- ❖ Geçici hükümetle ilgili soruya dair öngörülerde bulunmak doğru olmayabilir. Muhaliflerin çeşitli ülkelerde yoğunlaştığını görüyoruz ancak şu an daha önemli olan Suriye içindeki muhaliflerin iyi bir şekilde yönetilmesidir. Elbette yurt dışındaki muhaliflere de dikkat edilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

“Esad Rejimi Sonrası Suriye’nin Geleceği” adıyla düzenlenen çalıştayda yeni Suriye’nin siyasi, güvenlik, ekonomik ve jeopolitik öncelikleri ve alınması gereken tedbirler tartışılmıştır. Hukuki reformlar ve adaletin sağlanması yeni Suriye’de birinci öncelikli konu olarak vurgulanmıştır. Yargı reformu ve hukuk sisteminin ıslahı kapsamında bazı düzenlemeler şu şekilde önerilmiştir: Yeni bir ceza mahkemesinin teşkili, hakikatleri araştırma komisyonları kurulması, mağdurlar için fon oluşturulması, rejimin mal varlığının dondurulması ve haczedilmesi, rejimin oluşturduğu bazı kanun ve düzenlemelerin kaldırılması ve haksız vatandaşlığın iptali.

Siyasi ve idari tedbirler kapsamında ise rejim kalıntısı çeşitli kurumların refor-

me edilmesi, yetkililerin elindeki gücün alınması ve ekonomik kurumların etkin bir şekilde düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Çalıştayda geçiş sürecinde alınması gereken siyasi, idari, güvenlik ve hukuki tedbirlerin yanı sıra yeni siyasi düzenin doğası, uluslararası entegrasyon, bölünme, karşı devrim olasılığı, sosyal uyum, psikososyal sorunlar ve mültecilerin geri dönüşü gibi Suriye’yi bekleyen pek çok meydan okumaya karşı alınması gereken önlemlerle ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur. Tüm bu sorunların çözümünün de bütün Suriye halkının bileşenlerini içerecek bir siyasi katılımı mümkün olacağı vurgulanmıştır.

İNSAMER

İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مرکز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İHH

İNSANI YARDIM VAKFI

İNSAMER, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın araştırma merkezidir.

iNSAMER

IHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

iHH
İNSANI YARDIM VAKFI